

СМОКВІНА

Ганна Анатоліївна
smokvinaann@gmail.com

УДК 330.519.23

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ

STATISTICAL ANALYSIS STATUS AND TRENDS INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE ODESSA REGION

к.е.н., доцент, Одеський національний політехнічний університет

У статті проведено статистичний аналіз стану та виявлено основні тенденції інноваційного розвитку Одеського регіону. Особливу увагу приділено аналізу витрат на технологічні інновації, обсягу реалізованої інноваційної продукції та іншим показникам розвитку інноваційної діяльності підприємств Одеського регіону як фактору економічного зростання країни.

В статье проведен статистический анализ и выявлены основные тенденции инновационного развития Одесского региона. Особое внимание уделено анализу затрат на технологические инновации, объему реализованной инновационной продукции и другим показателям развития инновационной деятельности предприятий Одесского региона как фактора экономического роста страны.

In the article the statistical analysis and tendencies of innovative development of the Odessa region. Particular attention is paid to the analysis of the cost of technological innovation, volume of sales of innovative products, and other indicators of development of innovative activity of the enterprises of the Odessa region as a factor for economic growth.

Ключові слова: інновації, інноваційно-активні підприємства, регіон, інноваційна продукція, інноваційна діяльність

Ключевые слова: инновации, инновационно-активные предприятия, регион, инновационная продукция, инновационная деятельность

Keywords: innovation, innovation-active enterprise, region, product innovation, innovation

ВСТУП

Сучасні кризові явища в українській економіці характеризуються необхідністю збільшення ролі інновацій як чиннику економічного розвитку окремого регіону, так і держави в загалі. Інноваційний шлях розвитку є невід'ємною складовою загальнодержавного науково-технічного прогресу за умовами стимулювання та підтримки пріоритетних галузей економіки, реалізацію інвестиційних та інноваційних проектів в різних галузях держави.

Найважливішим аспектом розвитку економіки Одеського регіону є впровадження та розвиток інноваційних проектів. Інновації стають саме тим механізмом, який може дати і дає можливість забезпечити у всіх галузях виробництва процес розвитку Одеського регіону та забезпечити входження України до рівня високотехнологічних держав [1].

Інноваційним процесам в економіці останнім часом приділяється посилена увага з боку іноземних і вітчизняних фахівців, таких як Балабанов І.Т., Буркинський Б.В., Варналій З.С., Гаман М., Гриньов В.Ф., Гунін В.Н., Геєць В.М., Данилишин Б.М., Завлін П.Н., Захарченко В.И., Ільєнкова С.Д., Коробей-

ніков О.П., Мартюшева Л.С., Мова Н.А., Мумінов Р.А., Найбауер Х., Оголева Л.Н., Онікієнко В.В., Петренко П.С., Рудаков І.Е., Санто Б., Садеков А.А., Твісс Б., Філіппова С.В., Фролова Н.А. та багато інших вітчизняних та іноземних науковців. Незважаючи на велику кількість напрацювань з зазначеної проблематики, все ж таки залишаються недостатньо дослідженими питання розвитку інноваційної діяльності на мезо- так і на макро- рівні та становлення національної інноваційної системи, яка потребує постійного моніторингу і аналізу.

МЕТОЮ СТАТІ є вивчення сучасного стану інноваційного розвитку Одеського регіону, проведення порівняльного аналізу інноваційної діяльності промислових підприємств Південних регіонів України за останні роки, визначити передумови економічного та інноваційного зростання; з'ясувати проблемні тенденції майбутнього зростання.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

При проведенні дослідження використано методи статистичного аналізу, порівняння та узагальнення даних статистичної звітності. Використання методів аналізу, синтезу та групування дозволило провести оцінку сучасного стану інноваційної діяльності

Одеського регіону та Південних регіонів України за останні роки.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сьогоднішній стан інноваційної діяльності України переживає не найкращі часи свого становлення та розвитку, що пов'язано перш за все з політичними подіями та постійним перерозподілом влади. Безперестанний перерозподіл сфер впливу органами державної влади, тобто її керівними особами, не дозволяє створити систему організаційно-економічного та інформаційного забезпечення розвитку інноваційних процесів як на рівні держави так і її регіонів.

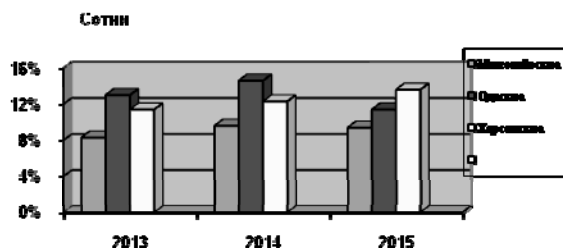
Основою успішного інноваційного розвитку промислових підприємств регіонів України, є наявність інноваційного потенціалу та здатність до впровадження ефективних інноваційних проектів. Визначальний вплив на інноваційно-інвестиційний розвиток окремого регіону здійснює економічний розвиток країни. Ситуація в економіці України залишається нестабільною, оскільки не створюються

належні передумови економічного росту, зберігаються і загострюються економічні й соціальні проблеми, які вимагають невідкладної активізації державної інноваційно-інвестиційної політики, в першу чергу шляхом залучення до неї регіональної ланки управління.

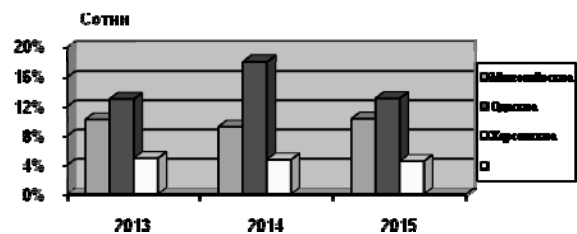
Аналіз інноваційної діяльності в промисловості Одеського регіону у 2013-2015рр. свідчить про її нестабільний розвиток, та займає 7 місце за кількістю підприємств з інноваційною активністю. Зокрема, з 1739 обстежених підприємств, 261 було віднесено до інноваційно активних. З зазначеного переліку 105 належали до підприємств з технологічними інноваціями, 156 – до підприємств з маркетинговими або організаційними інноваціями [6].

Проведений аналіз інноваційних процесів у Південних регіонах України, дозволив відзначити, що у Одеської області до 2015р. обсяги реалізованої інноваційної продукції були більш активними (рис. 1).

Підтверджують це спостереження аналітичні дані табл. 1.



Питова вага кількості інноваційно-активних підприємств у загальній кількості



Питова вага обсягу реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі

Рис. 1. Порівняльна характеристика показників інноваційної діяльності промисловості Південних регіонів України у 2013-2015рр., % [2,3]

Таблиця 1

Показники інноваційної діяльності промислових підприємств Південних регіонів України за 2015 р. [6]

Показники	Україна	У тому числі		
		Одеська область	Миколаївська область	Херсонська область
Кількість підприємств, що займалися інноваційною діяльністю:				
- одиниць,	1193	49	31	25
-у загальній кількості підприємств, %	100	13,0	10,2	11,4
Загальні витрати на інноваційну діяльність, млн.грн.	5751,6	110,7	255,5	41,5
Обсяг реалізованої інноваційної продукції:				
- млн. грн.	24995,4	2176,9	719,8	128,3
- у обсязі реалізованої продукції, %	100	17,0	9,2	4,3

Кількість інноваційно-активних підприємств в Одеській області за 2008-2011 зростає темпами, що перевищують загальноукраїнські. Але незважаючи на прибутковість використання об'єктів промислової власності з 2012р. зменшувалася кількість інноваційно-активних промислових підприємств (рис.2, табл. 2.)

Таким негативним змінам сприяли: нестача власних коштів (вказали 329 промислових підприємств або 86,4%), великі витрати на нововведення (49,9%), недостатня фінансова підтримка держави (44,6%), високий економічний ризик (32,5%), відсутність фінансових коштів у замовника (27,6%).

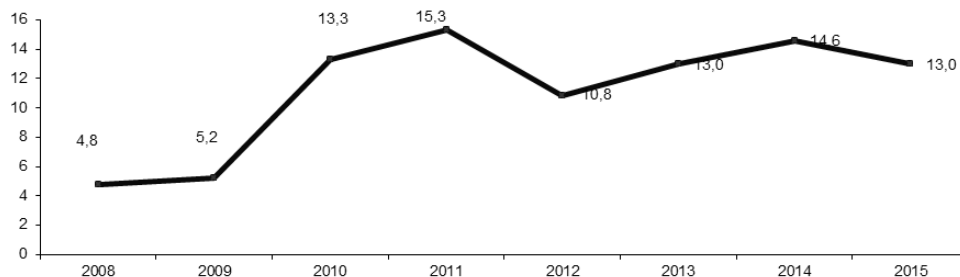


Рис. 2. Динаміка питомої ваги підприємств, що займались інноваційною діяльністю, у загальній кількості підприємств Одеського регіону, % [2]

Таблиця 2

Інноваційна активність промислових підприємств Одеського регіону за 2008-2015 рр. [2, 3]

Показники	Рік							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Кількість промислових підприємств, од.	398	465	429	399	390	381	370	401
Кількість підприємств, які здійснювали інноваційну діяльність, гр. од.	19	24	57	61	48	49	54	46
- частка у загальній кількості обстежених підприємств, %	4,8	5,2	13,3	15,3	10,8	13,0	14,6	11,4

За видами економічної діяльності інноваційно-активні підприємства Одеського регіону розподілились у 2008-2015 рр. досить нерівномірно (рис. 3).

Найбільші обсяги реалізованої інноваційної продукції у 2014 р. мали підприємства харчової промисловості (39,0% загального обсягу), рафінованої олії, жирів та інші (32,6%), машинобудування (24,1%). У 2015 р. - підприємства-виробники харчової

(34,8%) та інші (30,6%) складають найбільшу питому вагу у загальному обсязі [2,3].

Показники витрат на технологічні інновації займають центральне місце в статистиці інновацій. Це обумовлено їх економічною значимістю, важливістю для оцінки стану і перспектив технологічного розвитку [5].

Як видно на рис.4 після значного зростання витрат на технологічні інновації в Одеському регіоні у 2012 р. спостерігалось їх незначне зниження.

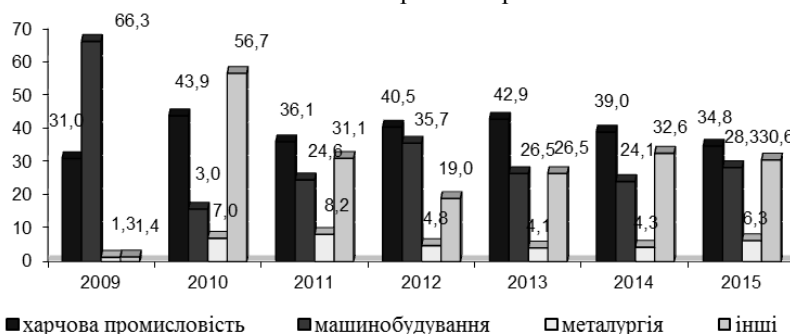


Рис. 3. Розподілення кількості інноваційно-активних підприємств в Одеському регіоні за видами економічної діяльності, %

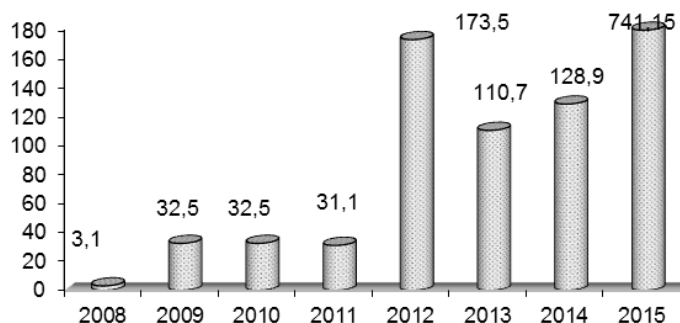


Рис. 4. Загальна сума витрат на технологічні інновації млн. грн. [5]

Нові технології в Одеському регіоні у 2013 р. придбало 5 промислових підприємств області. В цілому по Україні придбано 52,9 % нових технологій, решта - за її межами. Всього у 2013 р. придбано 17 нових технологій, з яких 52,9 % - разом з устаткуванням, 23,5% - за результатами ноу-хау, угод на придбання технологій, з яких більш 75% придбано підприємствами машинобудування. У 2014-2015 рр. технологічно нові та значно вдосконалені продукти і процеси розробляли і впроваджували переважно підприємства харчової промисловості (38,9-34,8% інноваційно-активних підприємств); хімічної та нафтохімічної промисловості - 13,0-8,7 %; машино-

будування - 24,1-28,3%. Найбільші витрати на оновлення виробництва у 2014р. здійснювало машинобудування (28,4% інноваційних витрат), у 2015 р. показник знизився до 12,6%; нафтохімічна (27,9 %) та харчова промисловості (16,6%). У 2015 р. 89,5 % інноваційних витрат припало на оновлення виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, на машинобудування, ремонт та монтаж машин і устаткування припадає -7,2%; та 2,3 % склали хімічна та нафтохімічна промисловість, табл. 3 [2,3,4].

Таблиця 3

Загальний обсяг витрат підприємств на технологічні інновації за основними видами економічної діяльності в Одеському регіоні за 2013-2015 рр.

Показник	Рік								
	2013			2014			2015		
	кількість підприємств, од.	витрати на технологічні інновації		кількість підприємств, од.	витрати на технологічні інновації		кількість підприємств, од.	витрати на технологічні інновації	
тис.грн.		%	тис.грн.		%	тис.грн.		%	
Промисловість	49	110684	100	54	2197219	100	46	2241765,6	
Добувна:	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Обробна:	48	109716	99,1	50	2195871	99,9	42	2239880	99,9
з неї									
Харчова та перероблення сільгосппродуктів	21	48623,2	43,9	7	1742716,8	79,3	4	2008558,2	89,5
Легка	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Виробництво деревини та виробів з неї	1	228	0,2	1	-	-	2	-	-
Целюлозно-паперова, видав-нича справа	1	11,4	0,0	2	...	-	-	-	-
Виробництво коксу та продуктів нафтопереробки	1	20715,0	18,7	1	-	-	1	-	-
Хімічна та нафтохімічна	7	24815	22,4	21	373244	16,9	16	52363,6	2,3
Виробництво ін. неметалевих мін. виробів	2	4502,7	4,1	3	8867,0	0,4	2	1109,0	0,4
Металургія, металооброблення	2	-	-	1	...	-	2	15920,0	0,7
Машинобудування, ремонт та монтаж машин і устаткування	13	10820,7	9,8	13	58862,7	2,67	13	161929,6	7,2
Виробництво та розподілення електроенергії, газу, тепла, води	1	968,1	0,9	4	1347,8	0,06	4	1885,2	0,08

Як бачимо за останні роки спостерігаються суттєві зміни у структурі технологічних інновацій за видами економічної діяльності, які відображають ринкові трансформації економіки Одеського регіону.

Кількість освоєних нових видів промислової продукції зросла до 2014р майже 2 рази проти 2008 р. і досягла 214 найменувань (рис. 5). У 2014 р. 27 підприємств впровадили 300 видів інноваційної

продукції, в т.ч. 12 нових видів техніки. За 2015 р. – 11 підприємств впровадили 30 видів інноваційної продукції (на 100% нижче ніж у 2014р.), в т.ч. 14 нових видів техніки [3].

З табл. 4 можна побачити що, основним джерелом фінансування технологічних інновацій залишаються власні кошти підприємств, обсяг яких у 2015р. склав 99,1 % від загальної суми інноваційних витрат,

банківські кредити склали 0,41 %, кошти держбюджету – лише 0,38%.

Аналогічна ситуація спостерігалась і у попередній період дослідження за винятком деяких змін. Необхідно зауважити у 2010 роках серед джерел фінансування спостерігалась наявність коштів

іноземних інвесторів у розмірі 20,2%. Значну частку у 2009р в розмірі 27,4% займали кредитні кошти. У 2015р. в порівнянні з попередніми роками збільшились кошти державного бюджету майже в 3,5 рази, питома вага яких складала менше ніж 1 %.

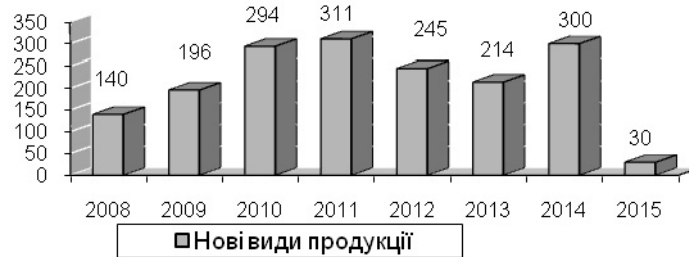


Рис. 5. Кількість освоєних нових видів продукції (найменувань) [2]

Таблиця 4

Джерела фінансування технологічних інновацій Одеського регіону [3]

Рік	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів			
		Власних	Державного бюджету	Іноземних інвесторів	Інші джерела
Тис. грн					
2008	3103,8	3103,8	-	-	-
2009	32524,9	23614,9	-	-	8910,0
2010	62358,3	44897,6	8,0	12607,8	4844,9
2011	31061,5	25098,1	749,0	-	5214,4
2012	173521,5	167960,7	-	-	5560,8
2013	110684,1	99167,2	797,9	-	10719,0
2014	128993,8	114353,2	800,0	-	13840,6
2015	741152,6	735214,2	2852,8	-	3085,6

Останнім часом також змінюється структура реалізованої інноваційної продукції. У 2013 р. реалізовувало інноваційну продукцію в Одеському регіоні 44 підприємства (11,5 % обстежених), у т.ч. 77,6 % її обсягу реалізовували за ліцензійними договорами за межі України 15 підприємств (34,1 % інноваційно-активних) на суму 1688,5 млн. грн. Її переважна частина (86,0 %) реалізована в країні СНД, у т.ч. 0,6 % реалізовано продукції, що зазнала суттєвих технологічних змін або впроваджена за 3

останніх роки, з неї 57,1 % - в країні СНД. У 2014 р. за межі України реалізовано 80,0 % інноваційної продукції на суму 1757,1 млн. грн., у 2015 р. на суму - 45,7 млн. грн. (92,0 %) [6].

У 2015р. з обсягу реалізованої інноваційної продукції 81,3 % складала продукція, що зазнала суттєвих технологічних змін; 12,0 % - інша інноваційна продукція, упроваджена протягом 3 останніх років; 6,7 % - продукція, удосконалена протягом 3 останніх років (табл.5).

Таблиця 5

Обсяг реалізованої інноваційної продукції (у діючих оптових цінах підприємств без ПДВ і акцизного збору) [2]

Показник	Рік					
	2013		2014		2015	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Обсяг реалізованої інноваційної продукції:	541433,8	100	2176907,3	100	2197202,1	100
- продукція, що зазнала суттєвих технологічних змін, або заново впроваджена протягом 3 останніх років	474182,1	87,5	226547,2	10,4	1786325,3	81,3
- продукція, удосконалена протягом трьох останніх років	47956,9	8,9	150947,2	6,9	147212,5	6,7
- інша інноваційна продукція, упроваджена протягом 3 останніх років	19294,8	3,6	1799412,9	82,7	263664,2	12,0

Вартість реалізованої продукції, впровадженої за 3 останніх роки, свідчить: у 2015 р. складала 12,0% що 85% менше ніж у 2014р. Продукція, що зазнала суттєвих технологічних змін, збільшилась у 2015р.

майже 7,5 раз у порівнянні з 2014р.,але у порівнянні з 2013р. навпаки знизилась на 6,2 в.п. Найбільш стабільно, але з незначним зниженням

реалізовувалась продукція, удосконалена протягом трьох останніх років.

Кадрова забезпеченість інноваційних процесів є недостатнім та погіршується з кожним роком: чисельність винахідників, авторів промислових зразків і раціоналізаторських пропозицій у 2013р. проти 2012р. зменшилась на 5% і склала 5328 осіб, у 2014р. - 5045, а у 2015р. - 4767 осіб [3].

ВИСНОВКИ

Статистичний аналіз розвитку інноваційної діяльності в Одеському регіоні дозволив виявити позитивні та негативні тенденції функціонування інноваційних процесів за 2013-2015рр:

– темпи інноваційних процесів у Одеській області є високими серед регіонів Півдня та, на тлі їх падіння ще перевищують загальноукраїнський рівень, але кількість видів інноваційної продукції падає;

– інновації концентруються у виробничій сфері, переважно, машинобудуванні та харчової промисловості, але їх кількість низька;

– незважаючи на щорічні коливання витрати на технологічні інновації зростає та частка продукції, що зазнала суттєвих технологічних змін або впроваджена протягом 3-х останніх років, залишається найбільшою;

– основним джерелом фінансування інновацій залишаються власні кошти підприємств, реалізація здійснюється переважно в Україні, країнах СНД.

Таким чином, ані темпи, ані обсяги інноваційних процесів, не сприяють прискореному економічному розвитку регіону, але відображають певні структурні зміни інноваційного середовища та ринкові трансформації економіки та інфраструктури Одеського регіону у 2013-2015рр.

Виявлені недоліки свідчать про необхідність розробки об'єктивного інструментарію управління розвитком інноваційних процесів як в цілому по Україні та її регіонами.

Список використаних джерел

1. Бондарчук Н.В. Стан та перспективи розвитку інноваційних процесів в Україні / Н.В. Бондарчук // Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету. - 2013. - № 2. - С. 205-209. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vddau_2013_2_51

2. Головне управління статистики в Одеській області / Статистичний бюлетень / Інноваційна діяльність промислових підприємств у 2015 р., м. Одеса, 2016 р. – 56 с.

3. Головне управління статистики в Одеській області / Статистична інформація: Наука та інновації. Джерела фінансування технологічних інновацій. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>

4. Смоквіна Г.А. Політика інноваційно-інвестиційного розвитку регіону в умовах ринкових трансформацій: структурний підхід: [монографія] / Г.А. Смоквіна, С.В. Філіппова. – Одеса: ОНПУ, 2008. – 74 с.

5. Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року. – 2015. – 65 с. Режим доступу: http://oda.odessa.gov.ua/files/oda/dod_do_r_shennyu_straten_ya_2020.pdf

6. Україна у цифрах 2015. Державна служба статистики України/ За редакцією І.М. Жук – К.: 2016 - 239 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm